

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. (030) 10163
Postgiro 58. Abonnementsprijs f 5,50 per jaar. Buitenland f 7,— per jaar, voor
België f 6,—. Losse nummers f 0,30. Verschijnt wekelijks.

SANTO DOMINGO

De recente gebeurtenissen gaven het Dagelijks Bestuur van het Humanistisch Verbond aanleiding om de Minister President, Mr. J. M. L. Th. Cals, een schrijven te richten, waarvan wij de inhoud hieronder laten volgen.

10 mei 1965

Excellentie,

Het dagelijks bestuur van het Humanistisch Verbond,

beseffend dat het in het algemeen niet op de weg van het Humanistisch Verbond kan liggen stelling te nemen in allerhande politieke problemen, voelt zich thans evenwel zozeer verontrust door de keer die de internationale ontwikkeling dreigt te nemen, dat het meent niet te mogen nalaten uitdrukking te geven aan de zorg die deze ontwikkeling wel moet veroorzaken,

het heeft niettemin met voldoening kennis genomen van de verklaring van President Johnson van de Verenigde Staten, waarin de Europese volken worden opgeroepen niet terug te vallen in een enghartig nationalisme, dat immers inderdaad als een gevaar is te beschouwen, zowel voor het welzijn van de wereld in het algemeen, als voor dat van de democratische naties in het bijzonder, het meent evenwel uit een aantal gebeurtenissen van de laatste tijd de verontwaardigende conclusie te moeten trekken, dat ook de regering van de Verenigde Staten in toenemende mate haar buitenlands beleid lijkt te laten beheersen door voornamelijk binnenlandse politieke overwegingen, waarbij naar het schijnt niet steeds de zorgvuldigheid in acht genomen wordt, die een voorwaarde is voor een aanvaardbare internationale samenleving,

het kan zich met name niet onttrekken aan de pijnlijke indruk, dat inmenging in de interne aangelegenheden van de Dominicaanse Republiek nauwelijks is afgestemd op de belangen van de bevolking van Santo Domingo, of die van de democratie in dit deel van de wereld, noch duidelijk op de bevordering van de vrijheid van de volken op het Westelijk Halfrond, het doet dan ook een beroep op de Nederlandse regering er bij haar Amerikaanse bondgenoot — zonodig ook in de Veiligheidsraad — op aan te dringen om onverwijld haar troepen terug te nemen van het grond-gebied van de Dominicaanse Republiek, zodat de bemiddeling tussen partijen aldaar werkelijk en bij uitsluiting in handen kan worden gelegd van de Organisatie van Amerikaanse staten,

het spreekt het vertrouwen uit, dat deze gemeenschap van Amerikaanse republieken op korte termijn de wegen en middelen zal weten te vinden om aan het gerechtvaardigde verlangen van de bevolking van Santo Domingo naar herstel van de normale constitutionele verhoudingen in dit land tegemoet komen en daarmee een eind te maken aan een situatie die een hoogst bedenkelijke internationale ontwikkeling kan inleiden.

Namens het dagelijks bestuur
van het Humanistisch Verbond,
w.g. Dr. J. P. VAN PRAAG

KENNIS VAN HET GEESTELIJK LEVEN

Een geliefkoosde omschrijving van de eigenlijke inhoud van het openbaar onderwijs is: de openbare school staat open voor alle kinderen van ons volk zonder onderscheid van rang, stand, ras, godsdienstige of levensovertuiging. In deze definitie staan zeer belangrijke bepalingen; het openstaan van de school voor alle kinderen, het niet toepassen van enige discriminatie: de kinderen gaan niet apart, maar samen naar de openbare school. Het zijn alle zeer belangrijke beginselen die onze openbare school sieren. Maar gelden ze alleen voor het openbaar onderwijs? Is het kind van een arbeider naast het kind van een industrie-manager op grond van de rang in de maatschappij, in inkomsten, in geld, minder welkom in de confessionele school? Wordt het kind van de burger, van de arbeider naast dat van de aristocraat niet geduld in deze scholen? Of het kind van de neger niet naast dat van de blanke? In Nederland is er, gelukkig in dit opzicht tussen openbare, protestantse en katholieke school geen onderscheid! In principe gelden deze bepalingen ook voor de confessionele scholen, al moeten we hier voor sommige ervan, evenals voor neutraal-bijzondere, die, soms hoge, extra schoolgelden heffen, wel een uitzondering maken.

Maar het verschil in godsdienstige of levensovertuigelijke uitgangspunten is toch heel wat anders, hoor ik u zeggen. Ja, is dat wel zo? Is een kind van niet-christelijke ouders niet welkom op een katholieke of protestantse school? Wordt een kind van protestantse ouders op een katholieke school — en omgekeerd — niet toegelaten? Ja, nu weifelt u! U weet het wel: deze scholen willen zulke kinderen vaak wel toelaten! Toch hebt u gelijk. Hier zit een kenmerkend verschil tussen openbaar en confessioneel onderwijs.

Een kind van andersdenkende ouders wordt op een confessionele school wel toegelaten, behoeft soms zelfs het vak godsdienst niet te volgen, maar het onderwijs stoelt, als het van principiële opvattingen uitgaat, op een afwijkende godsdienstige grondslag. In laatste instantie wordt een afwijkende overtuiging niet als de ware erkend.

De openbare school vindt dat juist dan zij een goede afspiegeling is van de maatschappij waarin haar leerlingen later moeten werken, wanneer het kind van protestantse, van katholieke, van humanistische en andere niet-christelijke ouders elkaar op de school ontmoeten en met elkaar opgevoed worden. Zo beleven deze kinderen, omdat de overtuiging van hun ouders ten volle gerespecteerd wordt en niet verdoezelt, in de praktijk de verdraagzaamheid die in onze samenleving zo broodnodig is. Daardoor leren zij reeds vroeg daadwerkelijk eerbiediging van ieders geloofs- of levensovertuiging, zoals de wet voor het openbaar onderwijs — en voor het openbaar onderwijs alleen — voorschrijft.

Het is duidelijk dat het bovenstaande een zware verantwoordelijkheid op het openbaar

onderwijs en zijn docenten legt. Vandaar dat in de laatste jaren de studie over de bovengenoemde beginselen weer intensief ter hand is genomen.

Want als wij in het openbaar onderwijs de kinderen willen vormen voor een maatschappij die verschillende geloofs- en levensopvattingen kent, zal ook de openbare school aandacht aan deze levens- en geloofsovertuigingen moeten geven. De leerlingen zullen toch moeten weten, wat ze nu en later moeten verdragen?

Een vorige maal heb ik met u gesproken over het rapport dat een groep vrijzinnig-, orthodox-protestanten en humanisten met vertegenwoordigers van het Volksonderwijs en de Nederlandse Onderwijzersvereniging over de geestelijke achtergrond van het openbaar en daarmee gelijk te stellen onderwijs in het licht gaf. Zij constateerde dat voor de grote geestelijke stromingen in Nederland, christendom en humanisme, geen gemeenschappelijke geloofs- of levensovertuiging op te stellen is.

Geen grootste gemene deler, geen algemeen christendom, een christendom boven geloofsverdeeldheid of een algemeen humanisme dat voor een ieder zou kunnen gelden, is mogelijk. Maar wel is gebleken dat voor hen allen de (openbare) school eenzelfde doel inhoudt: de kinderen op te voeden tot het betrachten van menselijkheid, tot humaniteit, tot eerbied voor en dienen van de medemens. Christenen en humanisten willen toch dat in hun omgang met de andere mens de erkenning van de (andere) persoonlijkheid van die mens tot uiting komt? In de openbare, in de algemene school is dit de grondslag voor hun gemeenschappelijk handelen, een gezamenlijk handelen, ongeacht of men nu christen is, of humanist of nog andere opvattingen huldigt.

Het komt mij voor dat het na dit alles weinig betoog behoeft, dat het voor de openbare school noodzakelijk is, dat de leerlingen, van welke richting de ouders dan ook zijn, onderwijs krijgen in de cultuur en in de rol die de geestelijke stromingen daarin spelen. Als er van een goede voorbereiding voor de maatschappij sprake zal zijn, is een inleiding tot de grondslagen van onze cultuur noodzakelijk. Dan moeten de leerlingen leren inzien dat het handelen van andere mensen geschiedt op grond van normen, op grond van motieven die in verschillende geloofs- en levensovertuigingen tot uiting komen. Dit kan gebeuren in de klas als de klasse-situatie er aanleiding toe geeft. In werkelijk algemeen onderwijs over het geestelijk leven komen ook vragen aan de orde die ten eerste samenhangen met het mens-zijn. Deze vragen zijn belangrijk voor de leerling die bezig is zijn plaats in de wereld te vinden. Hij komt in aanraking met stof die in de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid van groot belang is.

Hierbij is nodig, dat de grote vragen op ethisch, religieus, cultureel en sociaal gebied behandeld worden, en wel op een wijze die aangepast is aan de ontwikkeling van de

Op aanvraag gratis verkrijgbaar
Oudegracht 152 — Utrecht

leerlingen. In verhalen, in de levensgeschiedenis van grote mensen, uit de geschiedenis, de bijbelse geschiedenis, de mythologie kunnen de leerlingen horen dat de mens altijd geworsteld heeft met de vragen: Wie ben ik? Wat is de mens? Hoe zijn de dingen en de wereld ontstaan? Waarom is alles zoals het is? Het behoort tot het wezen van de Nederlandse cultuur en samenleving dat we weten dat op deze vragen verschillende antwoorden gegeven worden. Een antwoord te laten kiezen, is niet de taak van de school en zeker niet die van de openbare school. Maar wel zal deze school de werktuigen, de mogelijkheden om eens te kiezen, moeten geven.

Een Griekse mythe zegt dat alle mensen-kinderen vóór ze geboren worden, langs Zeus moeten gaan. Deze oppergod staat dan tussen twee vaten, het ene vat gevuld met het goede, het andere met het kwade. En elk mens gaat de wereld in met iets uit beide vaten. Dit betekent dat de Grieken vonden dat niemand alleen maar goed, of alleen maar slecht is. Komt in deze Griekse mythe niet een mensbeschouwing tot uiting die in de klas aanleiding kan zijn tot diepgaande bespreking van het probleem mens? Natuurlijk moet deze stof aangeboden worden in een vorm die overeenkomt met de kinderlijke ontwikkeling. Maar dat ze belangrijk is, daarin stemmen alle leden van de

commissie overeen. Het is van belang dat onze jeugd opgroeit in het besef, dat ook zij met deze vragen te worstelen heeft en naar een standpunt moet zoeken. De school behoort, zonder bepaalde levensovertuigingen op te dringen, daartoe de impulsen te verschaffen en deze vragen niet uit de weg te gaan. Uit zichzelf zal elk kind niet zo gemakkelijk tot deze dingen komen. Welbewuste opvoeding die het doel van de openbare school in het oog houdt, is ook hierin nodig. De commissie stelt nu voor dit te doen in een uur dat ze noemt kennis van het Geestelijk Leven, omdat een benaming bijbelkennis of cultuurgeschiedenis van het Christendom te beperkt van inhoud is. En dit gedooft het wezen van de openbare school niet.

Al zal in het voortgezet onderwijs voor het vak Kennis van Geestelijk Leven een apart uur uitgetrokken moeten worden, toch zullen we moeten trachten hier geen nieuw leervak, geen nieuw overhoorvak, van te maken en geen volledigheid in de stof na te streven. Het gaat hier om een verdieping en beleving van fundamentele levensvragen van de mens, die een persoonlijke betrokkenheid van de leerling zullen kunnen oproepen. Ten slotte hoeft een leerling niet veel van dit vak te leren, maar hij zou er wel wijzer van moeten worden. Klasse-gesprek en uitbeelding in spelvorm kunnen bij dit vak een frisse aanpak geven. De informatie over bijvoorbeeld geestelijke en godsdienstige stromingen en oriëntatie over zedelijke en sociale kwesties die dit vak Kennis van het Geestelijk Leven kan geven, zullen moeten dienen de opbouw van een eigen geloofs- en levensovertuiging te bevorderen. Dit kan ook bij andere vakken gebeuren en het gebeurt daar ook, zij het vaak te toevallig en dus ook wel eens niet. In de lagere school zal een apart vak niet nodig zijn; vakken als geschiedenis en aardrijkskunde, ook lezen en kennis der natuur zullen gelegenheid te over bieden de leerlingen op goede wijze met deze stof in contact te brengen.

De docenten in deze vakken zullen in dit opzicht ook in het voortgezet onderwijs goede diensten kunnen bewijzen, door bij deze vakken op de genoemde aspecten acht te slaan en ook door de kennis die deze

ik groet u

Ik groet u, buurman, kameraad,
Ik groet u, orgelman, soldaat
Besteller, boer en bedelaar,
Ik groet u, blinde vedelaar!

Ik groet de honden op de straat
En 't paard dat voor de broodkar gaat.

Ik ben als gij, — ook ik bemin
Een vrouw, een kind, wat aards gewin —
Gejaagd, gedeukt en toch nog even
Gebrand op dit onzalig leven.

Jan Greshoff

vakken voor het vak Kennis van het Geestelijk Leven aandragen.

Iets geheel anders zijn de vakken godsdienst- onderwijs en humanistisch vormings- onderwijs. Zoals u weet geeft de wet aan de kerken de mogelijkheid godsdienstonderwijs op de openbare school te geven. Door de bepaling dat dit godsdienstonderwijs moet worden overgelaten aan de godsdienstleraren is duidelijk dat het niet tot het normale programma van de klas behoort en dat de onderwijzer, het hoofd van de school of het schoolbestuur, dat is het gemeentebestuur, er geen verantwoordelijkheid voor draagt. Dit is een goede bepaling en al heel oud: in een der eerste onderwijswetten werd al bepaald, dat godsdienstonderwijs op de openbare school mogelijk moest zijn, maar dat het geven van dit onderwijs in het Leerstellige van het Kerkgenootschap waartoe de kinderen behoren, niet geschieden zal door de Schoolmeester. Het godsdienstonderwijs heeft dus een heel ander karakter dan het vak Kennis van het Geestelijk Leven. Terecht. Is dit laatste vak in principe een vak voor alle leerlingen en behoort het tot het gewone onderwijs, voor godsdienst- of humanistisch-vormingsonderwijs zullen de ouders uitdrukkelijk moeten kiezen en moeten verzoeken of hun kind dit onderwijs kan volgen.

Ik hoop, dat u er met mij van overtuigd bent, dat het juist is, dat de openbare school aan de ouders die wensen dat hun kind dit onderwijs volgt, deze dienst kan bewijzen. Er zijn wel eens mensen die het met argwanende ogen bekijken, er daarbij op wijzend dat met name de Hervormde Kerk met het „kerstening van het onderwijs” de kerstening of zelfs herkerstening van leerlingen, docenten en ouders op het oog heeft. Als deze kerk echter in alle oprechtheid stelt, dat onder „kerstening van het onderwijs” verstaan moet worden, dat er plaats op de school voor de bijbel is door het mogelijk maken van godsdienstonderwijs, dan aanvaardt niet-protestanten dit. Ik aanvaard dit persoonlijk evenzeer, omdat het mij in de genoemde commissie duidelijk gebleken is en omdat verschillend taalgebruik een goede verstandhouding niet in de weg mag staan. De mogelijkheid dit onderwijs te geven bewijst, dat de openbare school ernst maakt met de eerbiediging van de godsdienstige ouders, die voor hun kinderen deze vorming binnen de muren van onze school vragen. De inhoud van dit godsdienstonderwijs wordt niet door de openbare school bepaald. Dat doet de kerk zelf. Zij is gerechtigd het de inhoud van schoolcatechisatie, van in contact brengen met de bijbel in evangelieverkondigende zin of van kennismaking met bijbelse verhalen te geven. Maar het volgen van dit onderwijs is terecht facultatief gesteld: als een ouder dit godsdienstonderwijs niet voor zijn kinderen wenst, behoort niemand, ook de school niet, te proberen ouders

Zojuist verschenen:

HUMANISME

EN SEXUALITEIT onder
redactie van dr. J. P. van Praag

f 0.95

HUMANISTISCH

VORMINGSONDERWIJS

f 0.50

DIT WORDT GEDAAN

f 0.50

Te bestellen door storting of overschrijving op girorekening no. 30.49.60 t.n.v. het Humanistisch Verbond te Utrecht, met omschrijving van de gewenste brochure.

tegen hun zin over te halen. Men zal echter de ouders wel duidelijk moeten maken, op welke wijze het godsdienstonderwijs op hun school gegeven wordt.

Enige tijd is het een strijdpunt geweest of het godsdienstonderwijs wel gesubsidieerd mocht worden. Het komt mij voor, dat dit eigenlijk geen vraag is. Ouders vragen om dit onderwijs aan onze school en de kerk bewijst de ouders en de school de dienst, dat dit onderwijs gegeven wordt. Waarom zou voor dit onderwijs dan geen gewone betaling gegeven worden?

Het spreekt van zelf dat de leden van de commissie van oordeel zijn, dat niet-godsdienstig-vormingsonderwijs op dezelfde voet als het godsdienstonderwijs mogelijk moet zijn. Het kan volgens de mammoetwet gebeuren door genootschappen op geestelijke grondslag, die zich verdieping, verbreiding en verwerkelijking van een niet-godsdienstige levensovertuiging ten doel stelt.

Een dergelijk genootschap is het Humanistisch Verbond. Dit verbond bedoelt dit humanistisch-vormingsonderwijs te richten op de geestelijke rijping van de jonge mens. Het wil hem in staat stellen zich te ontplooiën in eerbiediging van en verbondenheid met de ander.

De humanisten hebben, als humanistisch-vormingsonderwijs gegeven wordt, niet de bedoeling jonge humanisten te kweken, maar willen wel in humanistische zin de grote vragen van het mens-zijn en de plaats van

Humanistische Correspondentiekring voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 30 ct aan postzegels insluiten.

(adv.)

de mens in de wereld aan de orde stellen. Zoals het godsdienstonderwijs door een christen, moet dit vormingsonderwijs door een humanist gegeven worden. Overleg met de godsdienstleraar en de docent van het vak Kennis van het Geestelijk Leven is zeer gewenst. Voor jonge kinderen van de vijfde klas van de lagere school af zullen levensgeschiedenissen, praktische voorvallen uit het persoonlijk, zedelijk en sociale leven, bijbelse en mythologische verhalen besproken kunnen worden.

In de hogere klassen van het voortgezet onderwijs zullen religie, godsdienst en humanisme, allerlei menselijke problematiek en de strijd, het menselijk bestaan menswaardig te maken, onderwerp van gesprek, van discussie, van bezinning zijn. Daarin zal de vormingsleraar een belangrijke rol spelen, het belangrijkste is zijn aanmoediging tot een mogelijke keuze en voorbereiding tot zelfstandigheid.

Het rapport dat waarschijnlijk in de loop van dit jaar verschijnen zal, is bedoeld als een begin. Het zal zeer nuttig zijn dat het in vele kringen, die het openbaar onderwijs toegedaan zijn, onderwerp van uitvoerige gedachtenwisseling zal worden. Deze besprekingen zullen de bezinning op de taak van onze school ten goede komen, bezinning die nodig is om het wezen van deze school zuiver te houden.

Ik geloof dat Kennis van het Geestelijk Leven in de toekomst een belangrijk vak

„Essays of a Humanist”

by

Julian Huxley

U kunt dit boek tegen de prijs van f 15,— bestellen bij het „Humanistisch Verbond” Oudegracht 152, Utrecht, giro 30.49.60.

worden zal. Dit algemene vak zal een duidelijk informatief karakter krijgen, terwijl godsdienst- en vormingsonderwijs een eigen taak van christen en humanist zijn. Hoe de verhouding tussen deze drie zal worden, weten we niet. Of na de invoering van Kennis van het Geestelijk Leven vormings- en godsdienstonderwijs overbodig worden of juist gestimuleerd zullen worden, moeten we aan de toekomst overlaten.

Van belang zal zijn, dat we de ontwikkelingskansen ervoor openhouden, dat we stimuleren, dat de openbare school zich verder in de goede richting ontwikkelt.

G. STELLINGA

VAKANTIE 1965

De buitenwerkcommissie van het Humanistisch Verbond heeft de volgende vakantieplannen:

Kinderkamp 10—12 jaar

Ook dit jaar weer in Elspeet in huize „De Korenbloem” en wel van 17—24 juli a.s.

De leiding berust bij: C. J. Oortgijsen en mej. J. van Praag.

De prijs — inclusief f 2,— zakgeld — bedraagt f 60,— per week.

Aanmelding hiervoor bij: mej. Judith van Praag, Pr. Mariannelaan 195, Voorburg, Z.H. Tel.: (070)-98 72 40.

Tentenkampen 13—15 jaar

Voor jongeren van 13—15 jaar zijn er 3 tentenkampen (max. 24 deelnemers per kamp). De prijs hiervoor bedraagt f 65,— per persoon per 10 dagen.

De plaats voor deze kampen is evenals het vorig jaar op Schouwen (Burgh bij Haamstede).

Het eerste kamp wordt gehouden van 20 juli—30 juli en staat onder leiding van de heer en mevrouw J. Weggelaar, Erasmusgracht 23-III, Amsterdam, tel. (020)-8 39 19, waar men zich ook moet aanmelden.

Het 2e tentenkamp wordt gehouden van 30 juli—10 augustus.

Adres van leiding en aanmelding: de heer A. Christijn, Jonckerfransstraat 119, Rotterdam-1, tel. (010)-12 78 27.

Het 3e tentenkamp tenslotte is van 10—20 augustus.

Hiervoor moet men zich aanmelden bij de heer N. Kats, Troelstraweg 276, Dordrecht, tel. (01850)-57 28.

Trektochten Denemarken 16—18 jaar

Er zijn dit jaar 2 trektochten per fiets en per tent naar Denemarken. Duur 14 dagen.

De eerste tocht begint op 15 juli en duurt tot 29 juli.

Leiding: de heer W. Burgerhout, Bilderdijkstraan 19, Soest-Zuid, tel. (02955)-37 13, bij wie men zich moet aanmelden.

De tweede tocht is van 5 augustus tot 19 augustus.

De leiding berust hier bij de heer M. J. Touthoofd, Buys Ballotstraat 37, Den Haag, tel. (070)-39 82 47, en dit is tevens het aanmeldingsadres.

De prijs van deze trektochten bedraagt f 85,— voor 14 dagen. Daarbij komt echter nog de treinreis van Holland naar Denemarken (Flensburg). Een retour Utrecht—Flensburg bijv. kost f 85,40.

Nadere inlichtingen worden verstrekt door bovengenoemde adressen.

Giro-overschrijvingen graag op postrekening nummer 30 49 60 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht, met duidelijke vermelding waarvoor de betaling bestemd is.

HEREN

Ik herinner mij, dat ik dikwijls des zondagsmorgens als ik met mijn vader ging wandelen, jonkheer S. van de hoge stoep voor zijn huis zag afdalen als hij ter kerke ging. Hij droeg dan altijd een hoge hoed en een malaca wandelstok."

Zulke zinnen vind ik verrukkelijk. Zij vloeien nogal eens uit de pen van andere lieden, die hun jeugd beschrijven. Zelf zijn zij gemeenlijk ook van netten huize, maar de hoge hoed van jhr. S. heeft hun toch zodanig getroffen, dat wij moeten aannemen, dat hun vader met een eenvoudige garibaldi of een flambard was gedekt. Dat de schrijver als knaapje in goede kringen verkeerde is mede op te maken uit het feit, dat het gemeenzaam over een malaca wandelstok sprak. Na een lang en nieuwsgierig leven weet ik nog steeds niet hoe zo'n stok er precies uitziet. Bij het zien van het woord denk ik onveranderlijk aan tuberozen, die in dergelijke werken ook nogal eens voorkomen en die ik bij mijn weten ook nog nooit heb aanschouwd.

Wij mogen ons jhr. S. voorstellen als een reeds wat ouder persoon, die zijn buik voorzichtig voor zich uitdroeg. Zijn gezichtsvermogen werd ondersteund door een gouden bril aan een koord en aan zijn kin zagen wij een kleine, welverzorgde, baard. Zelden laat de auteur na te vermelden, dat jhr. S. zijn vader altijd minzaam groette en dat hem persoonlijk eens het geluk te beurt is gevallen door de grote man persoonlijk op de wang te zijn getikt.

Gelijk gezegd vind ik deze schijnbaar onbetekenende beschrijvingen altijd overheerlijk. Zij voeren ons terug naar de tijd, waarin alles zo rustig en evenwichtig was — of scheen. Men ziet het voor zich. Na een overvloedig ontbijt veegt de oude S. met zijn servet omstandig de kruimels en enkele restanten van het ei uit zijn baard. Hij trekt bedachtzaam aan het schellekoord en verzoekt Keetje, die geruisloos binnenkomt, aan de knecht te zeggen, dat die zijn zondags hoge hoed klaarlegt. Hij laat zich in de ruime gang door de knecht in zijn jas helpen en strijkt — overigens geheel overbodig — met zijn mouw over de zijden cylinder. De knecht opent de buitendeur, jhr. S. treedt op zijn stoep en wie ziet hij daar? Natuurlijk die procuratiehouder van de bank weer, die hem wel eens adviseert bij zijn beleggingen. Het schijnt dat die man altijd zondags langs zijn huis loopt. En altijd met datzelfde jongetje, een onderkomen knaapje nogal. De man neemt altijd zo overdreven zijn dophoedje af en je hoort hem bijna zeggen: „Wim, je petje af, daar komt jonkheer S.” Enfin, even groeten dan maar. Bonjour meneer ... hm ...

Dinges. Hoe zou die man toch heten?

Als de oude heer S. geweten had, dat hij door ditzelfde jongetje zestig jaar later beschreven zou worden en op deze wijze in boekdruk nog jaren na zijn dood zou blijven voortbestaan, dan zou hij vermoedelijk wat minder gemelijk over de zondagsochtendse ontmoetingen hebben gesproken.

Ik heb getracht na te gaan, wat mij in deze beschrijvingen zo aantrekt. Misschien is het de rust die er uit spreekt. Misschien is het een onbevredigd verlangen naar Hoger Leven, waarin men bekend is met heren die malaca wandelstokken bezitten. Misschien is het gewone jaloezie van iemand die ook graag eens door een jhr. op de wang was getikt. De enkele edellieden die ik sinds mijn jeugd heb leren kennen, waren niet tikkerig van aard en ik zou het toen trouwens ook niet meer op prijs gesteld hebben. Ik ken er een die altijd met een baskisch petje loopt en drie hoog woont. Een aardige kerel, daar niet van, maar toch geen jonkheer om als zodanig bijzonder te vermelden.

Meen nu niet, dat ik in mijn jeugd niets heb beleefd. Ook ik ging zondags vaak met mijn vader wandelen. Dikwijls was het doel van onze wandeling de Jodenhoek, een toenmaals levendig en gezellig deel van Amsterdam, maar geen plaats waar men veel jonkheren ontmoette. Men kon er tegen redelijke prijs allerlei kleine voorwerpen kopen die wel eens te pas konden komen, of die men nergens anders krijgen kon. Wie bij voorbeeld dubbel vier van zijn dominospel kwijt was, had een goede kans dat hij voor drie cents deze onmisbare steen in de Jodenhoek vond. Ook bouten en moertjes van incurante maat kon men dikwijls na enig zoeken wel vinden.

Als wij niet naar de Jodenhoek gingen, bezochten wij vaak vergaderingen van de Dageraad. Ook daar troffen wij jhr. S. niet aan, die immers ter kerke was gegaan. Toen ik later ter complementering van mijn ervaringen de diensten van verschillende kerkgenootschappen bezocht, bespeurde ik tot mijn grote verbazing, dat er niet zo heel veel verschil in sfeer was tussen de kerkdiensten en de bijeenkomsten van de vereniging die zich de bestrijding van de godsdienst in al zijn vormen tot doel had gesteld.

Ook gebeurde het wel, dat wij een of andere opruiende vergadering bezochten. Alweder: geen jonkheren. Maar wel F. Domela Nieuwenhuis, die ook een baard had. Hij heeft mij — gelukkig — nooit op de wang getikt. Aan deze flauwekul had ik in mijn jeugd reeds een hekel.

H. H.

lezingen voor de radio

zo. 23 mei VARA 9.45 uur: A. L. Constandse: „Religie zonder bijgeloof”.

zo. 30 mei VARA 9.45 uur: mevr. C. M. Warburg-van Rijn: „Mensen om ons heen”.

zo. 6 juni VARA 9.45 uur: H. G. Cannegieter: „Een hoger betekenis?”